

ده مارگیری نه ته وایه تی

؟ : د. محمد أحمد گهز نه یی

سه روکی یه کیتی زانایانی نایینی

نیسلا می کوردستان

به شی یه که م

نیشان بکه م بۆ ئه و که سو کۆمه لگایانه ی

که ئه م خوږه وشته جوانانه یان هه یه .

ئو پرسیایانه ش دوو جوړن:

جوړیکیان بۆ ئه وه یه که تاکه که س خوی

پی تاقی بکاته وه بۆ ئه وه ی بزانئ

خوږه وشته جوانه یان ناشیرینه ، جوړی

دووه م بۆ ئه وه یه کۆمه لگا خوی پی تاقی

بکاته وه بۆ ئه وه ی بزانئ کۆمه لگایه کی

باش و هۆشیاره یان کۆمه لگایه کی

به دږه وشته و نه زانه .

۱- ئه و پرسیایانه ی که تاکه که سی خوی

پی تاقی ده کاته وه ئه وانه ن:

پرسیای یه که م: ئه وه یه که ز ده که ی خه لک

چۆن هه لسو که وت بکه ن خۆت وابه کی

ده بیت به پیاویکی ږه وشته به رز.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على

رسول الله وعلى آله وصحبه أجمعين،

أما بعد:

هه موو کۆمه ل و نه ته وه و تاکه که س لافی

هۆشیاری و ماف په روه ری و ئازادی لی

ده ده ن، به لام ئه وانه ی به راستی ئه و

ږه وشته یان هه یه که مینه ن، بۆیه

زۆربه ی خه لکی داوای هۆشیاری ده که ن

به لام فیلی لی ده کریت و داوای

ماف په روه ری ده کات و تاوان ئه نجام

ده دات و داوای ئازادی ده کات و کرده وه ی

وه کو کۆیله یه و داوای ئازادی ده کات و

به لام ته مبه له و چاوی له نانی خه لکه .

بۆیه هه ول ده ده م به گویره ی توانا چه ند

نیشانه و پرسیای به رده ست و ئاسان ده ست

بووئیت، وه چیت بۆ خه لکی دی خوش دهوئ ئه وهشت بۆ خۆت خوش بوئیت. پرسیای دووهم: ئه وهیه: (بهشی خۆت له بهشی خه لک پتر دامه نئ له سوودو خوشی، وه بهشی خۆت له بهشی خه لکی که متر دامه نئ له زیانو ناخوشی).

پرسیای چواره م: ئه وهیه: (ئه گهر که سیکت زۆر خوش ویست چاوی خۆت مه نوقینه له ئاست کرده وه خراپه کانی، وه ئه گهر که سیکت زۆر رق لی ده بوو چاوی خۆت کۆره مه که له ئاست کرده وه باشه کانی).

٢- ئه و پرسیایانه ی که کۆمه لگه خۆی پی تاقی ده کاته وه ئه وانه ن: پرسیای یه که م: (ئه و کۆمه لگایه ی پابه نده به شه ریعت کۆمه لگایه کی به رزه). پرسیای دووهم: (ئه و کۆمه لگایه ی راست و درۆ له یه کتری جیا بکاته وه و مومکین و موسسته حیل له یه کتر هه رباوئری کۆمه لگایه کی هۆشیاره).

چونکه هه موو که س هه ز ده کات خه لکانی دی ده ستپاک و ده م پاک بن و یارمه تی خزم و جیران بده ن و سته م نه که ن تا....، به لام بۆ خۆی هه ز ده کات له سه رووی هه موو یاسا و پرسیا بیته سته م بکات و که س نه لئیت سته مته کردییه، جا ئه گهر هاتوو خۆی وه ک خه لک حساب کردو ئه و کارانه ی کرد که بۆ خه لکی پیی خوشه و له و ئیشانه دوور که و ته وه که بۆ خه لکی پیی ناخوشه ئه وه ده بیته پیاوئیکی ره وشت به رن، هه روه ها خراپه تریت ره وشت ئه وه یه که ئاده میزاد ئه نجامی ئه و خه یاله خراپانه بدات که جار جاره به دل و میشکیدا دئیت، هه ر بۆیه پیغه مبه ر d ده فهرمئیت:

(لایؤمن أحدکم حتی یحب لأخیه ما یحب لنفسه)^(١).

که س له ئیوه نابئیت له ئیماندار ی ته و او تاوای لی دئیت چی بۆ خۆی خوش ده وئیت ئه وه یشی بۆ برای ئایینی خوش بوئیت. که واته پیوئسته چیت بۆ خۆت خوش ده وئیت ئه وهشت بۆ برای ئاینیت خوش

(1) (بخاری فی هاشم فتح الباری : ١/ ٥٤ وانظر: صحیح الجامع الصغیر: ٧٥٨٣) ٠

بەشی یەكەم

دەمارگیری عەشرەتگەری و سۆفە
گەری و دەروۆشی گەری:

**باسی یەكەم: دەمارگیری
عەشرەتگەری:**

عەشیرەتگەری چەند لایەنی سودو باشی
هەیه و چەند لایەنی زیان بەخش و خراپی
هەیه:

لایەنە باشەکانی عەشیرەتگەری ئەوانەن:
پاھاتن لەسەر ژیانی بە کۆمەڵ و ھاوکاری و
ھاریکاری یەكتر کردن و بەھانای یەكتر
چوون پاھەند بوون بە راو و بۆچوونی
پیاوانی پیری دنیا دیتە، وە
خۆبەختکردن لە پینا و بەرژەوہندی
عەشیرەت، وەپاھەند بوون بە داب
ونەریتی عەشیرەت، ئەمانە خوڕەوشتی
باشن، چونکە پاھەند بوونە بە جۆریک لە
جۆرەکانی یاسا و دەرئەچون لە پرسیار
پاھاتنە لەسەر ژیان لە کۆمەڵگا، ئەوہش
جۆریکە لە شارستانی و پیشکەوتن.

لایەنە خراپەکانی عەشیرەتگەری:

عەشیرەتگەری زیانی هەیه بۆ دوو شت:
پەوشی ئایینی، و پەوشی پامیاری.

پرسیای سییەم: (ئەو کۆمەڵگایە بێتوانی
بەرژەوہندی گشتی و بەرژەوہندی
تایبەتی لەیەكتری جیا بکاتەوہ و پتر
گرنگی بە بەرژەوہندی گشتی بدات
کۆمەڵگایەکی سەرکەوتوہ).

پرسیای چوارەم: (کۆمەڵگای توندپەر و
خۆی خۆی دەخوات و کۆمەڵگای بێ
دەمار خەڵک دەیخوات و کۆمەڵگای دەمار
مام ناوہندی نە خۆی خۆی دەخوات و نە
خەڵکیش دەتوانی بیخوات).

پرسیای پینجەم: (ھەر کۆمەڵگایەك سودو
زیانی داب و نەریتی خۆی بزانی دەتوانی
داب و نەریت بەگوێرە پێویست بگۆڕی
بەرەو باشتر، ھەر کۆمەڵگایەك سودو
زیانی خۆی نەزانیت و بە کۆرانە دووبارەو
سی بارە بکاتەوہ کۆمەڵگایەکی سەرلی
شیواوہ).

لە پاش ئەو پێشەکییە باسەكە دەکەین
بە دووبەش:

خوینى کوژراویان که متره، ئه وهش
پیچه وانه ی پيسای شهره، چونکه
له شهره خوینى مندالیکى فه قیری بى هیژ
وه کو خوینى پیاویکی ده وله مهندي
به هیژه.

هه روه ها زور جار بنه ماله ی بکوژژن
ده دهن به بنه ماله ی کوژراو له جياتی
خوین ئه وهش پیچه وانه ی شهره، چونکه
خوای گه وره ده فه رمی:

﴿لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ [الإسراء: ١٥،
وفاطر: ١٨، والزمر: ٧].

واته: که س تاوان و گوناھى که سیکی دی
هه لئاگرئ.

جا ئه وه که سه ی زه لامیک بکوژئو
خوشکه که ی ناچار بکه یین میرد (شوو) به
خزمی کوژراو بکات یانی براکه ی تاوانی
کردو سزمان له خوشکه که ی وه رگرت
ئه مه ش پیچه وانه ی ئه وه ئایه ته پیروژه یه.
هه روه ها له کاتی سولج حیساب بۆ منداله
بچکوله کانی کوژراو ناکه ن، زور جار وا
ده بی سهرۆکی بنه ماله ی کوژراو به
پیاوه تی سولج ده کات وه مووشت
ده کاته خاتری ئه وه پیاو ماقوولانه ی
هاتوونه بۆ مسره تی - له بهر هویه کی

زیانه کانی بۆ په وشتی ئایینی له وه
خالانه ی خواره وه خو ی ده نوینئ:

١- پیاده کردنی (حدود و قصاص) زور
گرنگه له ئایینی ئیسلام به لام له کومه لی
عه شیره تگه ری پشت گوئ ده خریت وهیج
ئیشی پی ناکریت، لی ره ده توانین چه ند
نمونه یه که به ئیننه وه بۆ چه سپاندنی ئه م
قسه یه:

١- مه سه له ی (قصاص) ئه گه ر که سیك
یه کیک بکوژئ له ناو عه شیره تی خو ی نای
کوژنه وه به لکو ده لئین: پیاویک له
عه شیره ت چوو با نه بیته به دوو، بویه
که سو کاری کوژراو ناچار ده که ن که
سولج بکات وه خوین وه رگرتن پازی
بیته، که واته ئایه تی:

﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ١٧٩].

به ته وای ره ش کراوه ته وه له نیزامی
عه شیره تگه ری.

هه روه ها سولحه که یشیان به پی ی شهره
نییه، چونکه ده گوړئ به گویره ی
به هیژی و بى هیژی بنه ماله ی کوژراو، ئه وه
بنه مالانه ی به هیژن خوینى زیاتریان
ده دهنئ، به لام ئه وه بنه مالانه ی بى هیژن

خوی حیسابی بؤ کردووه - ئه وهیش
پیچه وانه ی شهره، چونکه به پیی شهره
خوینی کوژاو میراته بؤ منداله کانی
پیویسته به گویره ی شهره به سهریاندا
دابهش بکړی و که س مافی ئه وه ی نییه
له جیاتی ئه وان لیی خوش بیټ، هه روه ها
خویشیان مافی به خشینیان نییه تا
نه گن به ته مه نی هه ژده سال.

بویه حه ز ده که م ئاگاداری هه موو لایان
بکه مه وه هه رکاتی ئاماده ی مه جلیسی
سولج بن هه لوهسته له سهر ئه و خاله
بکه ن وپی له سهر ئه وه دابگرن که نرخي
خوین دانه که به گویره ی دیه ی شهرعی و
به سهر مندال و دایک و باوکی کوژاو
دابهش بکه ن، جا ئه گه ر دایک و باوک و ژنو
منداله گه وره کان له به شه که ی خویمان
خوش بن ده توانن به لام به هیچ جوړ
به شی منداله بچوکه کان لیخوشبوونی لی
دروست نییه .

عه شیره ته کان ئه و مه سه له یه چاره سهر
ده که ن به سزای پاره و ژن، واته پاره له
زیناکار ده سینن و دهیدن به که سو کاری
ژنه زیناکه ره که، یان ژن له بنه مال ه ی
زیناکه ره که ده سینن و دهیدن به که س
وکاری ژنه که و ئیشه که ده بریننه وه،
ئهمه ش پیچه وانه یه له گه ل ئه و سزایه ی
که شهره دایناوه، هه روه ها هه ندی
عه شیرت دابو نه ریتی وایه که ژنه کان
ده کوژن و سولج له گه ل پیاوه
زیناکه ره کان ده که ن، ئه وه ش هه ر
پیچه وانه ی شهره، چونکه له شهره کچ
له سهر زینا کردن ناکوژری، هه روه ها
سولج له گه ل پیاوی زیناکار دروست نییه،
چونکه مه سه له ی سزای زیناکاران مافی
خوایه به ته نه هاو هیچ مافی ئاده میزادی
تیدا نییه، بویه نه سولج کردن له سهری
دروسته نه شه فاعه ت و واسیته بؤکردنی
دروسته .

۳- له سهریه کتر کردنه وه: به گویره ی
دابو نه ریتی عه شیره تگری پیویسته
له سهریه کتری بکه نه وه و یارمه تی یه کتر
بدن به حه ق و ناحه ق، هه رکاتی سهرؤک
هؤز بریار بدات شه پ بکه ن له گه ل

۲- مه سه له ی (حد الزنا) له م مه سه له یه دا
عه شیره ته کات دابو نه ریتی جیا جیایان
هه یه، به لام هه مویان پیکن له سهر
چاره سهر کردنی مه سه له که به
پیچه وانه ی شهره، بؤ نمونه هه ندیک له

٤- ئەگەر یه کێك له عهشیره تێك كه سێك
بكوژێ له عهشیره تێكی دی ئهوا
عهشیره تی كوژراو هه مووی ده بێت به
دوژمن له گهڵ هه موو عهشیره تی بكوژ،
هه رچی بکهوێته بهردهست ده یكوژن زۆر
جار واده بێ له وناوه پێنج شهش كه سی
بێ تاوان ده كوژرێ و تاوانباریش بۆ خووی
به ئازادی ده سوڕپێته وه ئه وهش
پێچه وانه یه له گهڵ ئایه تی:

﴿لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ [الإسراء: ١٥،
وفاطر: ١٨، والزمر: ٧].

زیانه کانی بۆ په وشتی پامیاری کۆمهڵ لهو
خالانه ی خواره وه ده رده که ون:

١- ئەو گه لانه ی عهشیره تگه ریان له ناو
به هیز بێت ناتوانن ده وله تێکی نه ته وه یی
دروست بکه ن، بۆیه یان نابن به ده وله ت
یان ده وله تێکی تاکه عه شره ت دروست
ده بێت و عه شره ته کانی تر
ده چه وسینه وه، هۆیه که یشی ئه وه یه: ئەو
که سانه ی پابه ندن به داب و نه ریتی
عه شیره ت ته نها بیر له به رژه وه ندی
خویمان و عه شیره ته که یان ده که نه وه و
به هیچ جوړ بیر له به رژه وه ندی نه ته وه به
گشتی ناکه نه وه، به لکو به پێچه وانه وه

عه شیره تێکی دی هه موویان به قسه ی
ده که ن له سه ر حه ق بێت یان له سه ر
ناحه ق بێ، هه تا ئەگەر یه کێك له
عه شیره تی خویمان له سه ر ئیشی خراپ لی
درا بێت هه موو ده چن یارمه تی ده که ن،
ئه مه ش پێچه وانه ی شه رعه، چونکه
دروست نییه که سێك یارمه تی زالم بکات
هه تا ئەگەر براشی بێت، هه روه ها
پێغه مبه ر d ده فه رمی:

(العصية أن تعين قومك على الظلم)^(٢).

یانێ جاهیلیه ت و کوفر ئه وه یه یارمه تی
عه شره ته که ت بکه ی له سه ر سه ته مکاری
له و باره یه وه فه رموده ی پێغه مبه ر d
گه لێك زۆره هه روه ها هه موو ئه و
فه رمودانه ی باسی خراپی قه ومییه ت
ده که ن هه مووی مه به سه ت عه شیره ت
گه رییه، چونکه له سه رده می پێغه مبه ر
d هه ر نه ته وه یه که عه ره ب ئیسلام
بوون و هیشتا فره نه ته وه له ئیسلام
دروست نه بوو بوو، بۆیه هه ر له و کاته
قه وم به مانای عه شیره ت به کار ده هات.

(2) (بن ابن ماجه: ١٣٠٢/٢، رقم: ٣٩٤٩، وسنن أبي
داود: ٣٣١/٤، رقم: ٥١١٩ وضعفه الألباني في: ضعيف
الجامع الصغير: ٣٨٦٣) .

پیچه وانه یه له گه ل بیری نه ته وایه تی،
چونکه به پړسای نه ته وایه تی واجب
له سهری یارمه تی عه شیره ته که ی جیرانی
بدات، چونکه نه ته وهی خو یه تی له و
حاله ته د ژایه تی ده که ویت ته نیوان
به رژه وهندی عه شیره تگری و نیوان
به رژه وهندی نه ته وه په روهی، جا دابو
نه ریتی عه شیره تگری فه رزی ده کات
له سهری به رژه وهندی نه ته وه بکاته
قوربانی به رژه وهندی عه شیره ت.

به و جوړه هه رچه نده زوړو به هیز بن نابنه
ده ولت، چونکه نه و ده ولتانه ی هه
چه نده لاوازو بی هیز بن له عه شیره تیک
به هیز ترن بویه ده توانن عه شیره ت
له دوی عه شیره ت سه رکوت بکن و داگیر
بکن تا هه موویان داگیر ده کهن.

هه روه ها نه گه ر هات و له هه ل و مه رجیک
رپیکه وت عه شیره تیک توانی ده ولت
دروست بکات، نابیت سنوری نه و ده ولت ته
له سنوری عه شیره ت بپه ریت ته وه بو
عه شیره تیک دی، چونکه نه گه ر بیه ویت
سنوری عه شیره ته که ی دی ببه زینیت
عه شیره ته که به رگری له خو ی ده کات به
هه موو هیزو توانا هه تا له وانه یه بجیت

له گه ل عه شیره ته کانی تری نه ته وهی
خویان هه ر له مملانی و شه پرن زوړبه ی
کات، چونکه هه ر عه شیره تیک له سهر
قه واره یه که عه رز ده ژی و سال به سال
نه وه کانی زیاد ده بیت به هو ی زاوژی، و
قه واره ی عه رزه که یشی هه ر وه که خو ی
ده مینی و زیاد ناکات، که واته سال به سال
پیویستیان به وه هه یه که قه واره ی
عه رزی خویان گه وره تر بکن له سهر
حیسابی جیرانه کانیان، هه روه ها
جیرانه کانیشیان وه کو نه وان پیویستیان
به عه رز زیاد کردن هه یه، بویه هه ر لایه که
له خو ی رابینیت گیت ل به وی تر ده کات
بو داگیر کردنی پارچه زه وییه که یان
گونديک، بویه هه ر عه شیره تیک هه ر
ده کات عه شیره ته کانی جیرانی بی هیز
بیت، جا نه گه ر حکومه تیک بیانی له
عه شیره تیک بدات زوړ که یف خوش ده بن،
چونکه بی هیزی ده کات و نه وانیش
ده توانن چهن د پارچه زه وی بو خویان
داگیر بکن، به لکو نه گه ر بتوانن له گه ل
حکومه ته بیانییه که ته عاون ده کهن
له به رامبه ر نه وهی که عه رزی عه شیره ته
لیقه و ماوه که بو نه وان بیت، نه وه ش

نیوان نیمچه خائنان، که واته دهوله تیکی
ناعه دلی لئ دهرده چیته ههروه ها سه رۆک
ده بیته به دیکتاتوریکی زۆر خراب،
چونکه عه شیره ته که ی هه ر پشته
ده گریته له سه ر حه ق و ناحه ق بۆیه
ده بیته نمونه ی دهوله تی پر ئاژاوه و پاش
که وتوو زۆلم و سته م.

بۆیه ئه وکه سانه ی بیرى عه شیره تگه رى
به سه ریان زال بیهته ئه گه ر
عه شیره ته که یان بیته تۆکه رى بیگانه و له
دژى به رژه وه ندی نه ته وه ی خۆیان
بجه نگن به خیانه تی نازان، به لکو به
پاراستنى به رژه وه ندی عه شیره تی
خۆیانی ده زان.

پیشنیار:

بۆ گه شه پیدانی لایه نه باشه کانی
عه شیره تگه رى وکه م کردنه وه ی
زیانه کانی لایه نه خراپه کانی پیویسته
په پره وى ئه و خالانه ی خواره وه بکه ی:

١- هه ولّ بده ی لایه نی پیکه وه ژیان و
یارمه تی به کتر دانه که گه شه پى بده ی بۆ
ئه وه ی له چوار چیۆه ی عه شیره ت
به پریته وه و هه موو نه ته وه بگریته وه،
ههروه ها هه ولّ بدریته خۆبه خت کردن بۆ

داوای هیز بکات له دهوله تیکی بیانی بۆ
شه ر کردن له گه لّ ئه و دهوله ته ی نه ته وه ی
خۆی، چونکه دهوله تی عه شیره ته که ی
تره جا ئه و کاره هه رچه نده به پرئسای
نه ته وه په روه ریی خیانه تی گه وره یه،
به لّام به پرئسای عه شیره تگه رى به رگریه
له سه روه رى عه شیره ت و کاریکی زۆر
شیرانه یه، جا ئه گه ر هات و به رگری پى
نه کرا به هیه چ جۆر و ناچار بوو ته سلیم به
ئه مری واقع بیت ئه وه له سه ره وه له گه لّ
دهوله ته که یه، به لّام تا بتوانیته زیانی لى
ده دات و ته مه نای پوو خانی ده کات و
به چاوى سته م کارو داگیرکار ته ماشای
ده کات، ئه وه ش ده بیته هۆی ئه وه ی که
عه شیره تی سه رۆک خۆیان به خاوه ن
هه موو شت بزان، به چاوى گومان
ته ماشای ئه ندامانی عه شیره ته کانی تر
بکه ن جار جار هه ش سته م و زۆلمیان لى
بکه ن و دهوله تیش چا و له زۆلمه کانیان
بپۆشی، چونکه عه شیره تی خۆی به
پاسه وان و قه لغانی ده ولّت داده نی و
عه شیره ته کانی دى به نیمچه خائین
داده نی، بۆیه به هیه چ جۆر عه داله ت ناکات
له نیوان پاسه وان و قه لغانی ده ولّت و له

ده کيښي، يان گوماني هه بيټ له خودي
ياسا، وه کو ئه وه: وابزاني که ياساکه
ياسايه کي ناعه دله له و حاله تانه دابو
نهریته که ی خوی پی باشتره، چونکه
نیمچه عه داله تیکی تیدایه، به لام نه گهر
بروای هات به وهی که ياساکه پتر
عه داله تی تیدایه له دابو نهریته که ی
خوی و ده سته ی لیځول ره وه پاک و بی
گهرده و دادوهر زاناو به ویزدان و بی لایه نه
ئه و کاته تاوان لیځراو هه ز ده کات
ئیشه که له دادگا یه کلا بکریته وه، چونکه
عه داله ته که ی پتره .

٣- پیویسته به ره های بوار بو سه روك
هوژه کان والا نه بیټ: چونکه له وانه یه
سودو به رژه وه نديان هه بیټ له خو
هاویشتنه ناو ئه و کيشانه و هه ز بکه ن
خویان و انیشان بده ن که ئه وان حکومه تی
هوژن و هه موو حل و فسل هر له
ده ست ئه وانه، بویه له وانه یه هر حل له
دادگا بکریټ، ئه وان هه ولی تیځدانی بده ن
بویه پیویسته په رو بالیان بکریټ به
جوړی که نه ویرن و نه توانن هه ولی
تیځدانی بده ن.

به رژه وه ندي عه شیرت په ره بسیټ و
بیټ به خو به خت کردن بو به رژه وه ندي
نه ته وه، ئه وه ش به وه ده کریټ ریښای
نه ته وه په روه ریښان بو دابر یژریت به
گویره ی بیرو بوچونی ئه وان، بو نمونه
ده توانن پیان بلین: نه ته وه په روه ر ئه و
که سه یه هه رچی به لاهه خراپه ده ر حق
به عه شیرت ی خوی پیویسته به خراپی
بزانی ده ر حق به نه ته وه ی خوی.

٢- پیویسته ئه و خه لکانه ی تا ئیستا
پابه ند بوون به دابو نه ریتی
عه شیرت گهری له باره ی سزای (قصاص
و حدود) تیځه یه نرین که سزای یاسایی
عادل تره له سزاکه ی ئه وان، ئه وه ش
پیویست ده کات به هوژیاری یاسایی و
عه داله تی و بی لایه نی ده زگای
لیځول ره وه و بریاردان (التحقیق و قرار
الحکمة) چونکه نه گهر گومانی هه بیټ له
ده زگای لیځولینه وه ی تاوانی (التحقیق
الجنائي) وه کو ئه وه: وا بزانی به رتیل
خوړن و به هو ی به رتیل تاوانبار به بی
تاوان ده نوسن، يان گومانی هه بیټ له
ویژدانی دادوهر وه کو ئه وه: وابزانی
که سه ر به لایه نی که و هر بو لای ئه و پای

هه ر ئايينيكي تر^(٣) پاش دروست بوونی دام و دهزگای حکومه تی ئیسلام له ناوچه که، هه ندی له خه لکه که هه وڵياندا له و ئايينه تازه یه شاره زا بن، پاشان پييازی سوڤيايه تی ده ورپکی کاریگه ری هه بوو له په ره پيڊان و له بلا و کردنه وهی ئه و ئايينه تازه یه له ناو خه لکه که.

به گویره ی زانیی من: یه که م شیخی ته ريقه ت له ئیران هات بو کوردستان ئه ویش ناوی (باپیر بووه کورپی بايه زیدی بوستامیه) له سالێ ٣٨٠هـ له بوستام هاتوو و ته ريقه تیشی (ته یفوری بووه) چونکه بايه زید ناوی ته یفور بووه، به لام له کوردستان ناوی به (بستامی) ده رکردوو کورده واری خو مان جار جار باستامی پی ده لێن.

ئو زاته کورپکی هه بووه به ناوی بايه زید بووه به ناوی باوکی خو ی کردۆته وه، ئه و بايه زیده زۆر ده وری هه بووه له بلا و

٤- هه لمه تیکی ئايینی پیک و پیک و هوشیار که ره وه بکهینه سه ر ئه و داب و نه ریتانه ی نا کوکن له گه ل په وشتی ئايینی و زیانبه خشن بو به رژه وه ندی گشتی کو مه لگا، ئه ویش کاریگه ریتی خو ی هه یه له سه ر ئه و که سانه ی لایه نی ئايین په ره ریتیان به هیژه.

باسی دووه م: ده مارگبیری

ده رویشی و سوڤیات:

ده رویشی و سوڤیاتی گه ری له میژه له کوردستان هه یه و په ره ی ستانديه، چونکه له سه ره تای وولات گیرى (فه تحی ئیسلامی) بو کوردستان له شکری ئیسلام هه ولی ئه وه ی نه دا به تۆبزی خه لکی بکات به ئیسلام، به لکو ئه و له شکره ته نها هجومی ده کرده سه ر هیژه رۆمانی و ئیرانییه کانی ئه و ناوچه یه ی له ئه ستوی خو ی گرتبوو، پاش پاک کردنه وه ی ناوچه که له و هیژانه و دروست کردنی دام و ده زگای تازه، کاربه دهستان ههستان به دانانی (جزیه و خراج) له سه ر خه لکه که به بی جیا وازی له نیوان جو و دیان (اليهود والمسيحي) وه ئاگر په رست و بت په رست و

(3) بو یوسف، کتاب الخراج : ص ٤١ و ٢٨٨ حیث قال :
(وجميع أهل الشرك من الجوس وعبدة الأوثان وعبدة النيران والحجارة والصائين والسامرة، تؤخذ منهم الجزية، ما خلا أهل الردة من أهل الإسلام).

کردنه وهی ئیسلام، ته ریکه ته که یشتی به ناوی خوی ناوبانگی ده رکړدوه.

پاش ئو زاته شیخ (عدی کورپی موسافر) ده که وت ئو زاته عه رب بوو له شام هاتبوو بو کوردستان، پاشان شیخ عبدالعزیزی کورپی شیخ عبدالقادی گه یلانی هاته ناوچه که، ئوان هه موو له ناوچه ی هه ولیرو بادینان بوون له پوژه لاتی کوردستانیش زور بوون، له وانه شیخ خالدی کورپی حه سه ن کورپی علی کورپی شیخ حسن الشاذلی هاته ده وری مه ریوان، پاشان به بنه مالهی کاکو زه که ریا ناوبانگیان ده رکړدو شیخ عیساو شیخ موسا به رزنجی ئوانه هه رکه س له ئاستی خوی ده ورکی کاریگه ریان هه بوو له بلاو کردنه وهی ئیسلام، به تایبته له ناو ئو کومه لانه ی که ئاگر په رست و بت په رست بوون، به لام ئوانه ی پیش ئیسلام ببون به دیان یان ببون به جو و به ئاسانی ئیسلام نه ده بوون.

پاشان شیخ زور بوون له بهر نه وهی هه موو منداله شیخه کان به ویراسی ده بوون به شیخ و خه لیفه کانیش هندی جار په گو پیشه یان له ناو دلی کومه لی

مه ریداندا ده کوتاو سه ربه خوی خویان راگه یاند، ئوانیش هه ر ده بوون به شیخ هه روه ها گه لی ده رویشتی هندیش که به پښتو ژبې ئیران ده هاتنه به غدا بو زیاره تی شیخ عبدالقادی گه یلانی له گه رانه وه یان له کوردستان ده مانه وه، هه ندیکیان ژنیان ده هیئا له کوردستان کومه لی شیخیان له پاش به جی ده ما.

ئو زوربوونه ی شیخان له کوردستان بوو به هو ی ململانی له سه ر (مناطق ونفوذ) ئو ململانییه ش له زور شت په نگدانه وهی هه بوو هه مویشی زیان به خش بوون بوو ئاین و بو نه ته وه، بو نمونه هه ندی لایه نی په نگدانه وه که خویان له و خالانه ی خواره وه ده نوینن:

۱- گرنگیدان به په گزی ویراسی شیخه ئه سله کان ئوانه ی به په گز له باپیریان عه رب بوون یان فارس بوون یان هیندی بوون، که وتنه دیعایه له شیخه کانی که له ئه سل کورد بوون، بابو باپیریان خه لیفه بوو سه ربه خوی راگه یان دبوو، دیعایه که یشتی به و جوړه بوو: که شیخی راسته قینه نه وه یه که کورپی شیخ بی و نوره که ی له پشتی باوکی بو هاتبی و

ئاگر په رست بوون، زور خورافيایى بى سهر و پييان له ناو باوبوو، خورافيایى له خورافيایى کانيان نه وه بوو که پووحى مردوو زور به هيزه ده توانيت له جوړه ها شيوه خو پيشانى ئاده ميزاد بدات، ئاده ميزادى زيندوو هه رچه نده به توانا بيت ناتوانيت له بهرامبر پووحى مردوو راوه ستيت يان ده ست هه ليتى، بويه ده بيت قه برستان له خوشترو باشتري جیگا بى، هه روه ها شتيان ئامانه تى قه برستان ددها هه رشتى ئامانه تى قه برستان بدرابايه کس نه يده ويرا ده ستى بو ببات به مبه ستى دزى يان خراپه، هه روه ها نه گهر تووشى به لايه ک بهاتنايه هاواريان بو مردوى قه برستان ده برد بو نه وه پووحى مردوه کان يارمه تيان بدن، بويه نه وه مه سه له يه ي که شيخ پووحى باوکى يارمه تى ددهات تيرو پر بوو له گه ل عه قیده که يان و زور چاکیان وه رگرت هه رچه نده پيچه وانه شه له گه ل ئايينى ئيسلام.

پووحى باپيرى هه رده م به سهر خو يى و مه ريده کاني بسورپيته وه، چونکه نه وه جوړه شيخه نه سلبيه پووحى باپيرى بوى ده بيت به سوپه رو قه لغان، شه يتان ناتوانيت زه فهرى پى ببات.

نه وه قسه يه نه گهر چى له روانگه ئايينى ئيسلام پوچه له، چونکه باوکى ابراهيم d کافريکى بت په رست بوو هيچ له مه رته به ي که م نه کرده وه، کورى نوح d به کافرى له ناو ئاو خنکا هيچ سوودى له پيغه مبه رايه تى باوکى نه ديت، هه روه ها پيغه مبه ر d ده فهرميت:

(يا فاطمة بنت محمد سليني ما شتي من مالي، لا أغني عنك من الله شيئاً)^(٤).

يانى: نه ي فاتيমে ي کچى محمد d چيت ده وى له مالى من داوام لى بکه ده تده مى، به لام لای خوا له قيامه ت هيچ سوودم بو ت نابيت.

به لام به گویره ي عه قلى کورده وارى نه وه سه رده مه نه وه قسه يه زور کاريگه رى هه بوو، چونکه زوربه ي نه وه کوردانه ي موسلمان بيوون له نه سل بت په رست و

(4) (بخاري، فتح الباري : ٨/٣٨٦ وانظر : صحيح

سودو زیانی ئەو جوړه بیرو

بروایه:

به نیسبته شیخه ئەسله کان بهو دیعایه
زیانیکی زۆریان به پرده وشتی ئایینی و
کۆمه لایه تی گه یاند خوشیان هیچ
سوودیان لی نه دیت.

ئەو زیانه ی له ئاین کهوت بریتییه:
له وه ی که ئەو بروایه له لایه ک
جۆشدانه وه یه بۆ عقیده کۆنه که ی پیش
ئیسلا، له لایه کی دی پیچه وانیه ی
عه قیده ی ئیسلا، چونکه پیغه مبه ر d
ده فهرمی:

(من أبطأ به عمله لم يسرع به نسبه)^(۵).

واته: هه رکه سیك له پوژی قیامه ت
کرده وه ی خراپ بیّت ودوای بخات
نه سه بی سودی بۆی نابیّت وپیشتی ناخات
ونایکا ته به هه شته وه.

وه خوای گه وره ده فهرمیّت:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾

[الحجرات: ۱۳].

واته: به پزیرترین وباشترینان لای خوای
گه وره ئەو که سه یه که له هه مووتان
به ته قواتره.

هه روه ها ده فهرمی:

﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ
مَا كَسَبْتُمْ﴾ [البقرة: ۱۳۴، ۱۴۱].

تا بلایی ئایه ت وحه دیس زۆره
له به رپه رچدانه وه ی ئەو خورافیاتانه.

ئەو زیانه ی به کۆمه لایه تییان گه یاند
بریتییه: له وه ی که له میشتی خه لکه که
چه سپا که شیخه ئەسله کان ئەوانه ن که
له بابو باپیریان کورد نینه، به لام
شیخه کانی بابو باپیریان کورده
فه نتازینه و به که لک هیچ نایین، چونکه
شیخی به پرده گز کورد له خه لک که متره،
که واته سه رشوړ کردنی کورد بۆ
نه ته وه کانی دی شتیکی سروشتیه، تا
ئیستایش ئەو هه سته کاریگه رایه تی خو ی
هه یه، بۆ نمونه زۆر که س له ئیمه که
ده گاته پله و پایه یه کی باش هه ول ده دات
بنه چه کی خیزانه که ی بکات به عه ره ب
یان تورک یان فارس یان هیندی، چونکه
هه ست به وه ده کات که پیاوی گه وره
نابیّت به پرده لکه کورد بی، ئەو هه سته

(5) (ء من حدیث أخرجه الترمذي، عارضة الأحوذی :

۶۴/۱۱، وصححه الألباني في صحيح الجامع الصغير :

٢- گرنگی دان به مه دحی شیخه کان ئه و
 مونافه سهی شیخان وای کرد له
 موریده کان موباله غه بکه ن له وه سفی
 شیخ، هه رکه س مه دحی شیخه که ی خو ی
 ده کرد بۆ که سب کردنی خه لک ئه و مه دح
 کردنه ش بوو به هو ی زیان له سه ر ئایین،
 چونکه به نه زانی ده که وتنه ناوی و
 حودودی مومکین و موسسته حیلان
 نه ده زانی، هه روه ها حودودی دروست و
 نادروستیان ده به زاند وه حودودی
 مه عقول و نامه عقولیان تی که لا و ده کرد،
 وه کو ئه م نمونه: شیخ ده توانیت بجیتته
 مه که و نو یژ به جه ماعه ت بکات و هه مان
 پوژ بیتته وه مالی.

پاستیه بزانی که سه رچاوه ی ئه و قسه یه ده که ریتته وه
 بۆ ئه و ململانه ی نیوان شیخی ئه سل ی و شیخی فه نتازی،
 چونکه ئه وانه ی ئه و قسه یان بلا و کردۆته وه و بره ویان پی
 داوه کوردن، بۆ نمونه: (ابن خلکان) ئه و قسه ی بره و
 پی داوه ئه ویش کورده، هه روه ها (شیخ ابراهیم
 الگورانی) ئه و قسه ی دووباره کردۆته وه ئه ویش هه ر
 کورده، هه روه ها ئه و زانا عه ره بانه ی ئه و قسه یان
 بلا و کردۆته وه ئه وانیش براده رو دۆستی شیخه
 کورده کان بووینه، وله به ر خاتری ئه وان ئه و قسه یان
 بلا و کردۆته وه، چونکه له و کاته بیر ی ته عریب کردنی
 کورد له ئارا نه بوو.

هه رچه نده له باره ی ئایین شتیکی خراپه،
 چونکه پیچه وانه یه له گه ل:
 ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾
 [الحجرات: ١٣].

به لام له ناخی زۆر که سی کورد هه یه
 له به ر ئه و هو یه ی که باسما ن کرد،
 هه روه ها هه یچ سو دیان له دیعایه نه کرد،
 چونکه شیخه کان به ئه سل کورد بوون
 زۆر به یان توانیان سه رجه له ی نا کوردایه تی
 به ده ست به یّن، که واته نه یان توانی
 له ساحه که وه ده ریان بنیّن، بۆ نمونه که
 شیخه به رزنجیه کان ویستیان (مه ولانا
 خالید) سوک بکه ن به هو ی ئه وه ی
 نه سه بی سی دایه تی نییه، موریده کانی
 مه ولانا گو تیان: مه ولانا که چی جافه،
 به لام تیره ی ئه وان نه سه بی ده گاته وه
 ئیمامی عوسما ن C که واته به نه سه ب
 ئه مه وییه و هه زره تی عوسمانیش C
 سییه م خه لیفه ی راشیده، به و قسه یه
 توانییان به رپه چی به رزنجیه کان
 بده نه وه^(٦).

(6) لیره هه ز ده که م ئاماژه به شتیکی زۆر گرنگ بکه م
 ئه وه یش ئه وه یه که هه ندیک له میژوونوس ده لّین:
 کورد ئه سل ی عه ره به، لیره هه ز ده که م هه موومان ئه و

نه و قسه زور نامه عقول به پي شه رع،
چونکه پيغه مبه ر d نه يتواني له مه که
بچي ته مه دينه له سه فه ري هيجر هت به و
جوړه، چونکه نه گه ر به و جوړه
بيتوانيبايه خو ى توشى نه و ماندو وبون و
برسيوون و خوشاردنه وه له غارى حيرا
نه ده کرد.

يان ده يانگوت: شيخ چاو بچوقيني هموو
شت ده زاني نه وه ش راست نيه، چونکه
خوا ده رحه ق پيغه مبه ر d ده فه رمي ت:
﴿وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لَأَسْتَكْثَرْتُ مِنَ
الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ﴾ [الأعراف: ١٨٨]
واته: نه گه ر من (پيغه مبه ر d) غه ييم
بزانيبايه نه و ا چا که م زور ده کرد هه رگيز
توشى خراپه نه ده بوم.
وه ده فه رمي:

﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي
مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَيْتُمْ إِلَّا مَا يُوْحَى
إِلَيَّ﴾ [الأحقاف: ٩]

واته: من (پيغه مبه ر d) ته نها پيغه مبه ر
نيم که ني رد را بيتم وله پيش من هيچ
پيغه مبه ري تر نه ني رد را بيت، وه من نازانم
خوای گه وره من ونيوه توشى چى ده کات
وچيمان لي ده کات، به لکو من ته نها

شويني نه و سروه ده که وم که له لايه ن
خوای گه وره وه بوم دي ت.
وه ده فه رمي:

﴿لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا
أَعْلَمُ الْغَيْبِ﴾ [الأنعام: ٥٠].

واته: نه ي پيغه مبه ر d پييان بلي من
پيتان ناليم خه زينه کاني خوای گه وره لای
منه، وه پييشان ناليم که من غه ييب
ده زانم.

وه له کاتي به پيغه مبه رياندا d هه لگوت:
(وفينا نبی يعلم ما فی غد).

واته: پيغه مبه ريکمان هه يه d ده زاني ت
به ياني چى پروده دات، پيغه مبه ر d
فه رموي: (لا تقولي هکذا)^(٧).

واته: واه لي.

يان ده يانگوت: شيخ جاريك ته وه جو هي
کرد له ره وسه ي گه نم گه نم که به خو ى
له کايه که جيا بو وه نه تگوت شه نه با
کراوه، يا ده يانگوت: کابرايه ک توشى
نه خوشى گه پى هاتبو وه مو دکتوري
دونيايان کرد هيچيان پي نه کرا هاته
خرمه ت شيخي به فوو چاکى کرده وه، يا

(7) (بخاري، فتح الباري: ٧/٢٤٤ وانظر: مشکاة
المصابيح: ٣١٤٠)

دهيانگووت: هه موو ساليك لهو شه وهى
 ئه رزاقو باران دابهش دهكريت شيخيش
 لهو ليژنهيه ئه ندامه كه دابهشى دهكهن،
 كه چى خوا ده رحه ق پيغه مبه ر d
 ده فهرميّت:

﴿وَإِنَّمَسَسَكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ﴾ [الأنعام: ١٧] .

واته: ئه گهر خواى گه وره توشى زيانىكت
 بكات ئه وا كه س ناتوانيّت له سه رتى لابات
 ته نها خوى نه بيّت.

يا ده يانگووت: هه رچى له فه رمانى شيخ
 سه ريچى بكات شيخ له قهى لى ده دات،
 كه چى خواى گه وره ده رحه ق
 پيغه مبه ر d ده فهرميّت:

﴿إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ [الحج: ٢١] .

واته: ئه ي پيغه مبه ر d پييان بلى من
 مولكى زيان وسود پيگه ياندنى ئيوهم
 نيه .

زورى دى لهو قسه بى سه رو به رانه .

ئو جووره مه دح كردنه زيانبه خشه بو
 په وشتى ئاييى ئيسلام، چونكه
 پيغه مبه ر d ئو پلهو پايه يه ي نه بووه،
 كه واته له مي شكى خه لك ده چه سپى كه

ئو شيخانه پلهو پايه يان له پيغه مبه ر d
 گه وره تره كه ئه وه يش موسي به ته .

زيانيكى تريشى هه يه ئه ويش ئه وه يه
 ئاييى پيرو ز ئاييى پويى
 ئامانجه كه ي به رز كردنه وه ي په وشتى
 موسلمان وه نزيك بوونه وه يه بو لاي خواى
 په روه ردگارو پوو كردنه به ره و قيامه ت و
 نه ترسانه له دونيا، كه چى ئه و قسانه ي
 ئه وان ئامانجه كه ده گو رى بو ئاييى
 ماددى، چونكه داوا له موريدان ده كات
 خويان ته سلي مى شيخ بكن نه وه ك شيخ
 له قه يان لى بدات و توشى ناخوشيان
 بكات، كه واته له ترسان يان بو ئه وه ي شيخ
 به شى باشيان بو داوا بكات له رزق
 له كاتى دابهش كردنى كه واته بو قازانچ،
 يان بو ئه وه ي نه خوش بوون شيخ داواى
 شيفايان بو بكات تا دوايى .

هه روه ها فيرى واسيته و واسيته كاريان
 ده كات، چونكه هه ر ئيشيكي پويستيان
 هه بيّت شيخ دهكهن به واسيته بو لاي
 خوا، هه مووشمان ده زانين هه ر ده وله تي ك
 واسته و واسيته كاري له ناودا بالو بيته وه
 ئه وه به لگه يه له سه ر ئه وه ي كه
 حوكمرانه كانى ناعادلن و بى ئاگانه له

پیویستی گه له که یان، چونکه نه گهر
عه داله تیان بکړد بایه خه لک ناچار نابوو
پیشوهت بدات یا واسیته بکات.

ده بوو به هوئی نیوان ناخوښی شیخی
هه ردوو ناوچه که.
بو ئاگاداری:

جا نازانم نه وانه ی نه و قسانه ده کهن وا
تی ده گهن خوا ناعادله هه تا واسیته به
شیخ بکهن، یان واتیده گهن ده نگیان به
خوا ناگات و خوا ئاگادار نییه له حال و
بالیان جا واسته به شیخ ده کهن تا
سکا لاکه یان بگه یه نیئت به خوا، نه وهش
پیچه وانه ی عه قیده ی نیسلامه چونکه خوا
ئاگاداره به هه موو شت و عاديله.

۱- لیږه من هه ز ده کهم نه مه پوون
بکه مه وه که ته سه و فی راسته قینه راسته و
نه ویش بریتی یه له چهند په وشتی جوان و
به سود بو کومه ل، وه کو راستگویی و
یاریده دانی حق هه تا نه گهر نه وکه سه
توشی زیانیش بیئت به گزدا چونه وه ی
سته م هه تا نه گهر تووشی زیان ببی،
وبه گزدا چونه وه ی سته م هه تا نه گهر
توشی زیان ببی و ژیریش که وئ، پازی
بوون به فه قیری و نه داری و دوور
که و تنه وه له هه واو هه وه سو ژور شتی
خرابی دی.

۳- مملانه و پاوان خوازی: هه رشیک
په گو پیشه ی داکوتا له ناوچه یه که نه وه
نه و ناوچه یه به مولکی خوئی حیساب
ده کات له شیخایه تی کردنی، نه وه پشت
به پشت به میرات نه و شیخایه تی له باوک
بو کوپ به جی ده مینئ، جار جاره نه گهر
شیخ کوپی نه بیئت که که ی ده بیئت به
شیخ، وکه س مافی شیخایه تی کردنی
نییه له و ناوچه یه یان له ناو نه و
عه شیرته، نه و پاوان خوازی به جار جار
شه پی نیوان دوو عه شیرته تی لی دروست
ده بوو، نمونه: هه ندئ جار دوو عه شیرته
یان خه لکی دوو ناوچه نیوانیان ناخوښ

۲- نه و شیخه پایه دارانه ی وه که شیخ
عبدالقادی گه یلانی و شیخ عبدالعزیزی
کوپی و شیخ عه دی کوپی موسافرو شیخ
بایه زیدی بوستامی و مه ولانا خالد، نه وانه
پیوازی عالم بوون، وئیسلامی
راسته قینه یان به خه لک نیشان ده دا و
به ربه ره کانی و خورافیاتیان ده کرد، نه بو
یه زیدی بوستامی ده فه رمیئت: (نه گهر
ته ماشای پیوايکتان کردو دیتان ژور شتی

ئەو خواناسانە بە مۆریدانیان ئە دەگووت:
مە دحمان بکەن بە لکۆ بە مەدح کردن دل
گران و عاجز دەبوون.

ئەو پیاوێ چاکانە بە کەسیان ئە دەگووت:
کۆرەکان و ئەو کەسەکانمان هەردەبێ شێخ بن
ئەگەر نوێژ ئە کەشێش بن و هەردەبێ
دەستیان ماچ کەن.

ئەو پیاوچاکانە ئە یانگوتییە: ئەو ناوچە یە
یان ئەو عەشیرە تە پاوانە بۆ ئەو کەسە
نابێ کە سەدی ئێرشادی تێدا بکات.

ئەو پیاوچاکانە قەت ئە یان دەگووت:
شیفای ئە خوێش بە دەستی ئێمە یە یا پزق
دەبەشکردن بە دەستی ئێمە یە، چونکە
هەرکەسێ بپوای وابێ خوا ئێش و کاری
خەلکی داوێ تە دەست مە لایکە تە کەس یان
پێغەمبەرەکان یان پیاوچاکان، ئەوان پزق
بەش دەکەن یان باران دەبارێنن یا
دەتوانن خەلک بمرێن ئەوانە ی کردووە بە
هاوتای خوا^(١٠).

عەنتیکە ی بۆ دەکری و هەتا دەتوانی
بشفری لە هەوا پێ هەلمە فریوین تا
تەماشای کردەوێ دەکەن و دەبینن
چۆنە لە بەرامبەر فەرمانەکانی خوا^(٨).

ئێمامی جە عەفری سادق دە فەرمانی: (ئێمە
بەندە ی خوداین خودا ئێمە ی دروست
کردووە و هەلیبژاردوین واللە ئێمە هیچ
ماف و بەلگەمان لە سەر خودا نییە و هیچ
بەلێمان نییە لە خوا کە ئێمە مە عفوینە،
ئێمە دەمرین و پادە گیرین و لێمان
دەپرسرێتەو)^(٩).

یانێ ئەگەر کرداریک بە پێی شەرە بوو
ئەو شتە کە ی کەرامە تە بەلام ئەگەر
کرداری بە پێی شەرە نەبوو ئەو
سیحەر و لە شەیتانەو یە.

(8) (بەسەن حەسەن البەسەم، بای زید البەسەم، الإختیار

عند الیزیدیه، مطبعة وزارة الثقافة، أربیل سنة ٢٠٠٠

ص ١٣)

(9) د. السید علاء الدین القزوی، مسائل عقائدية، مطبعة

الشهید، (قم) سنة ١٩٩٧، ص ٢٨ ونصه: قال الإمام

الصادق: (ما نحن إلا عبدة الله الذي خلقنا واصطفانا، والله

ما لنا على الله حجة وما معنا من الله براءة، وإننا لميتون

وموقوفون ومسؤولون)

(10) (السید علاء الدین القزوی، المصدر السابق :

ص ٣٢، ونصه: (فلو اعتقد أحد بأن الله فوض أمور العالم

وتدبيرها من الخلق والرزق والأمانة ونزول الثلج والمطر،

وغير ذلك من حوادث العالم الى ملائکته أو صالحی عباده،

فقد جعلهم أندادا له سبحانه.

بۆی شېخه خواناسه کانی کوردستان
له گه ل ئه وه نه بوونه که شېخایه تی ببیت
به ویراسی هه روه ها له گه ل ئه وه مه دح
خۆه لکیشانه بئ سهره به ره نه بوونه
له گه ل ئه وه مملانی و پاوان خوازییه
نه بوینه چونکه پیاوی باش هه ز له
مه دح و خۆه لکیشان ناکات.

لیره دا له وانه یه یه کیک بپرسی و بلی:
ئه گه ر ئه وه پیاوچاکانه مه حسوب و موری دی
خۆیان هان نه دابی بۆ ئه وه جۆره بیروپروا
خراپانه ئه وه موری دانه ئه وه قسانه یان له
کوئ هیناوه ؟

وه لام: به بۆچوونی من ئه وه توندپه وی یه ی
ئه وه سوڤی و ده رویشانه ده گه رپته وه بۆ
حاله تی نه فسی و ده روونی خۆیان، چونکه
پنویسته ئیمه ئه وه بزاین که ئه وه میلله ته
پیش ئیسلام بوونی چه نده ها ئایینی
هه بووه زۆربه ی ئایینه کانیش پرپوونه له
خورافیات، بۆ نمونه: زۆر بایه خیان به
مه سه له ی جنۆکه داوه و وای لی حالی
بوونه که جنۆکه هه موو شتی پی ده کری
بۆیه به رپزه وه ناویان هیناون و نازناوی
گه وره یان بۆ داناون وه کو: له ئیمه چیترو
دیوو په ری.

ئه گه ر بیت ئیمه لی کۆلینه وه له و سی
نازناوه بکه یین بۆمان ده رده که ویت که
جنۆکه زۆر گرنگ بووه له بیروباوه ری ئه وه
نه ته وه یه، چونکه وشه ی له ئیمه چیترو
ئیعتیرافه به بئ نرخی ئاده میزادو پر
بایه خی جنۆکه، بۆیه به زمانی خۆی
ئیعتیراف ده کات که جنۆکه له و چاتره
هه روه ها دیو تا ئیستایش باسی که سیکی
نازاو به هیز ده که ن ده لئین: ده لئنی دیوه
هه روه ها مه دحی ژنی که بکه ن ده لئین:
ده لئنی په رییه.

هه روه ها کیوه کانی کوردستان هه رده م پر
بووه له شتی سامناک وه کو به فرو زریان و
ده عباو درنده و رینگای سامناک له قه د چیا
هه ره به زه حمه ت هه ر خلیسکی گیان
له ده ست ده دی و زۆر شتی دی.

که واته ترسناکی ده قه ره که و کاریگه ری
کۆنه ئایینه خورافیه کان سه رچاوه ی ئه وه
بۆچونه خراپانه ی ئه وه موری دانه ن، ئه گه ر
نا چۆن ده توانین ته فسیری هه ندی
کرده وه ی سوڤی و ده رویشان بکه یین
به رامبه ر شېخ، بۆ نمونه: هه ندیک له سه ر
له پ ده پۆن بۆ خزمه ت شېخ و ده ستی
ماچ ده که ن و هه ندیک له خزمه ت شېخ

(لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه)^(١١).

واته: باوه‌ری که‌ستان ته‌واو نییه تا
ئه‌وه‌ی بۆ خۆی پی‌ی خۆشه بۆ برای
موسلمانیشی پی‌ی خۆش نه‌بیّت.

خۆ شیخ برای یه‌کترن له ئایین بۆیی به
گویره‌ی ئه‌و حه‌دیسه ده‌بیّت یه‌کیکیان
بۆ خۆی چی پی‌ی خۆشه ئه‌وه‌شی بۆ برا
وله‌یه‌که‌ی پی‌ی خۆش بیّت، جا ئه‌وانه‌ی
په‌یره‌وی ئه‌و فه‌رموده‌یه بکه‌ن چۆن
ده‌توانن ئه‌و شه‌په ئه‌سراوه‌که‌رامه‌ته
دپنده‌ییانه بکه‌ن.

پیشنیار:

من بپروام وایه ئه‌و حاله‌ته به‌و جوړه
بروات زیانیکی زۆر به ئایین و نه‌ته‌وه
میسداقیه‌تی شیخه‌کان ده‌که‌وئ، چونکه
ئه‌و جوړه قسانه هه‌لده‌په‌خسینرین بۆ
ئه‌و که‌سانه‌ی دژ به دین تانه له شیخه
راسته‌کان بده‌ن وه‌ولئ سووک کردنی
پیاو چاکان بده‌ن و میسداقیه‌تیان
نه‌هیلن، وله په‌نای ئه‌وانیش تانه له ئایین
بده‌ن به‌گشتی، میلله‌ته‌که‌یش به‌و گیره‌و

پاده‌وه‌ستن ده‌ست له‌سه‌ر ده‌ست، جارێ
یه‌کێ به‌ ده‌رویشیکی گووت: کوپی شیخ
عاره‌ق ده‌خواته‌وه ده‌رویش به‌ توو‌په‌یی
گووتی: درۆ ده‌که‌ی، کابرا گووتی:
ده‌رویش له‌گه‌لم وه‌ره بۆ نادێ تا به
چاوی خۆت ببینی، ده‌رویش گووتی: به
چاوی خۆشم ببینم هه‌ر درۆیه.

لیره مه‌سه‌له بی‌عه‌قلی و شی‌تی نییه،
به‌لکو ده‌رویش له‌و بره‌وایه‌دایه ئه‌گه‌ر
کوپی شیخ نوێژ نه‌که‌ریش بی‌و عاره‌ق
خۆریش بیّت هه‌ر له‌هه‌موو خه‌لك
باشتره، چونکه باوکی واسیته‌ی بۆ
ده‌کات له‌ لای خوا، که‌واته مه‌سه‌له‌که
ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی که‌ کوپی شیخ به
هه‌موو عه‌یبیکه‌وه له‌ ئیمه‌ چیتره چونکه
کوپی شیخه.

بروا بکه هه‌ندێ ده‌وریش و سو‌فی گیل و
ویل که‌ باسی شه‌په ئه‌ولیا ده‌که‌ن به
ئه‌سراوه‌که‌رامه‌ت ده‌لێ ئه‌فسانه‌ی
دی‌وی ره‌ش و دی‌وی سپیت بۆ
ده‌خوینپه‌ته‌وه، جا ئه‌و شه‌په شیخه
له‌سه‌ر ده‌سه‌لات چۆن ده‌گونجیت له‌گه‌ل
فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ر d که‌ده‌فه‌رمیت:

(11) البخاري في هامش فتح الباري : ٥٤/١ وانظر :

صحيح الجامع الصغير: (٧٥٨٣) .

۳- ئه بئی ئه و خه ون و خه یالانه ی سو فی و
 ده روی شان که ناگونجی له گه ل شهرعو
 ده بیته هو ی دهم دریتی له سهر مقامی
 پیغه مبه ری ئیسلام d قه ده غه بکری،
 چونکه هیچ که س نابی پله و پایه ی
 گه وره تر بیت له پیغه مبه ر d یا وه کو
 پیغه مبه ر d بیت چونکه خوا ده فهرمی:
 ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ
 حَسَنَةٌ﴾ [الأحزاب: ۲۱] .

یانی: به راستی بو ئیوه له پیغه مبه ری
 خوا d سهرمه شقی چاک هیه .
 هه مووشمان ده زانین پیغه مبه ر d لافی
 ئه وه ی لینه داوه که ئه سرار ده زانی به لکو
 له کاتی سه فهری مه دینه پیاویکی به کری
 گرت تا شاره زایی رېښکای بو بکات و
 پرسپاری هه وال و دهنگو باسی دونیای له
 خه لکی ده کردو خه لکی ده نارد تا هه والی
 دوژمنی بو بیئن.

۴- ده بیت گرنگی به کردارو گوفتاره
 جوان و پر سووده کانی شیخه پیاو
 چاکه کان بدری نه ک باسی که رامه ت و
 خه واریق چونکه کرده وه ته رازووی
 شهرعه نه ک خه واریقات بو یه پیاو چاکان
 ده لئین: ئه گه ر که سیک هه رچه ند خه واریقی

کی شهیه خه ریک بکه ن به جو ریک
 به رژه وهندی بالای نه ته وه ی له بیر
 به رنه وه .

بو یی من به پیویستی ده زانم بو پاگرتنی
 ئه و ته ده هوره ئه و خالانه ی خواره وه
 په پره و بکری:

۱- جو ره یه کتر گرتن و هه ماهه نگی
 دروست بیت له نیوان شیخه کانی ئاین
 په روه ر، لیژنه یه ک دروست بکری له
 پیاو چاکان بو دانانی هه ندی مه رج بو ئه و
 که سانه ی نازناوی شیخیان ده دریتی بو
 ئه وه ی ئه و فه وزایه ی ئیستا هیه
 نه مینئ، چونکه پیچه وانیه شهرعو عه قلله
 تو زه لامی له مه ی خانه بینئ و بیکه یته
 شیخ و له جیگای باوکی دایبئی چونکه
 کوپی شیخه .

یان زه لامیکی ناسراو به نو یژ نه که ری یا
 ناسراو به هه رام خو ری یا ناسراو به
 دامین پیسی بکه ی به شیخ .

۲- ئه و کو ره شیخانه ی ناسراون به
 نو یژنه که ری یا هه رام خو ری یا عاره ق
 خو ری یا دامین پیسی ده بی نازناوی
 شیخایه تییان لی قه ده غه بکریت .

له دهست دههات هيچ حيسابى بۆ نه كه ن
تا ته ماشاي كرده وه كانى ده كه ن له
بارهى پابه ند بوونى به شهرع.

٥- شيخايه تى به ويراسى نه مينيّت
چونكه سالى و فاسقى به ويراسه ت نيه
بۆيى زورجار له فاسقان سالى ده بى وه
كه لى جار له سالىحانيش فاسق ده بى،
ههروه ها پيوسته بۆ سوڤى و دهرويشان
پوونكريته وه كه گوناھيكي زور كه وريه
دهستى پياوى نويزنه كه رو ئاره ق خور
ماچ بكه ن، چونكه خوا له و جوره كه سانه
نارازيبه كه گوناخ ده كه ن، كه واته له و
كه سه ش تووپه ده بى كه پشتى ده گرى
يا دهستى ماچ ده كات.

٦- رقابه يه كى شهرعى دابنرى بۆ هوشيار
كرده وهى سوڤى و دهرويشه كان كه
له كاتى مه دح و سه ناي شيخان و
پياداهه لگوتنيان يان له كاتى چونه
لايان و ريزيان لى ده گرن مه دح و سه ناو
ريزه كه يان له سنورى شهرع تينه په رى.

**وصلی اللہ علی نبینا محمد
وعلی آلہ وصحبہ أجمعین**